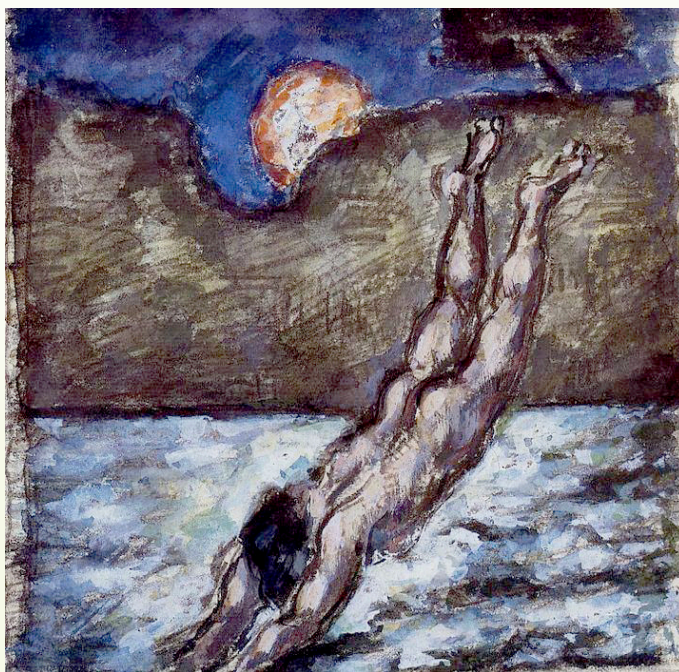

ل دۆر هەلبەستا «فوگا مرنى» يا پاول جەلانى

تەنگەزارى مارىنى / ئەلمانىا

شیری رهش ئی بهروهخت ئەم وی ئیقفاران فەدخۆن
 ئەم وی نیفرۆیان و سپیدەیان فەدخۆن، ئەم وی ب شەفان فەدخۆن
 ئەم فەدخۆن و فەدخۆن

ئەم گۆرەکی ل سەر هەوایی دکۆلن، ل ور جەیی مروّف خوە لی رادده نەتەنگە
 مێرەک د خینی دە نشتەجەه ئەو ب ماران ره دلێزه ئەو دنقیسه
 ئەو دنقیسه دەما تارى خوە ب سەر ئەلمانیا دە بەردده پۆرا ته یا زیرین مارگاریتی
 ئەو دنقیسه و تی پیشیا خینی و ستیرک دچرسن ئەو ژ کووچکین خوە ره ”دکویتینه“^(۱)
 ئەو ژ جھوویین خوە ره دکویتینه گۆرەکی ل ناف خاکی بکۆلن
 ئەو فەرورای دده مه بلیزن نها سەمای بگەرینن
 شیرئ رهش ئی بهروهخت ئەم ته ب شەفان فەدخۆن
 ئەم ته سپیدەیان و نیفرۆیان فەدخۆن ته ئیقفاران فەدخۆن
 ئەم فەدخۆن و فەدخۆن
 مێرەک د خینی دە نشتەجەه ئەو ب ماران ره دلێزه ئەو دنقیسه
 ئەو دنقیسه دەما تارى خوە ب سەر ئەلمانیا دە بەردده پۆرا ته یا زیرین مارگاریتی
 پۆرا ته رەنگی ترافی شولامیت ئەم گۆرەکی ل سەر هەوایی دکۆلن
 ل ور جەیی مروّف لی بجەه دبه نەتەنگە

ئەو بانگ دکە هن ژ وه خاکی کوورتر بکن یین دن بستربنن و بلیزن
 ئەو دەست داڤیژە وی هەسنی ب قاریشی فە دەهژینه چاڤین وی شینن.
 چیبین خوە کوورتر بکۆلن هوون ئین دن بلیزن سەمای بەردەوام بکن
 شیرئ رهش ئی بهروهخت ئەم ته ب شەفان فەدخۆن
 ئەم ته نیفرۆیان و سپیدەیان فەدخۆن ئەم ته ئیقفاران فەدخۆن
 ئەم فەدخۆن و فەدخۆن
 مێرەک د خینی نشتەجەه پۆرا ته یا زیرین مارگاریتی
 پۆرا ته ژ رەنگی ترافی شولامیت ئەو ب ماران دلێزه

ئەو بانگ دکە ب مرنی شیرینتر بلیزن مرن هۆستایهکی ژ دۆچلاندە
 ئەو بانگ دکە کهمانی تیرتر بژەنن هوون دی مینا دوومانئ هل کشن نازمین
 ئیدی گۆرەکه وه ل ناف ئەوران هەیه ل ور جەیی مروّف لی بجەه دبه نەتەنگە

شیری رهش ئی بهروهخت ئەم ته ب شەفان فەدخۆن
 ئەم ته نیفرۆیان فەدخۆن مرن هۆستایهکی ژ دۆچلاندە
 ئەم ته ئیقفاران و سپیدەیان فەدخۆن ئەم فەدخۆن و فەدخۆن
 مرن هۆستایهکی ژ دۆچلاندە چاڤی وی شینه
 ئەو گولەیه که خورشینی بەردده ته، ئەو ل ته بخوه دخینه
 مێرەک د خینی دە نشتەجەه پۆرا ته یا زیرین مارگاریتی
 ئەو کووچکین خوە ل مه هار دکە ئەو گۆرەکی ل سەر هەوایی دیاری مه دکە
 ئەو ب ماران ره دلێزه و دخهونه مرن هۆستایهکی ژ دۆچلاندە

پۆرا ته یا زیرینی مارگاریتی
 پۆرا ته یا ترافانه شولامیت

پاول جهلان کی یه؟

پاول جهلان د ۲۳ چریا پاشی ده. سالو ۱۹۲۰ ان (Czernowitz (Cernauti / چیرنوفتس (بهری رومانیا) ژ دایکبوو و د سالو ۲۰. نیسانئ ۱۹۷۰ ئی ل پاریس کۆچا داوی کر. جهلان ههلبهستفانه کی ئەلمانئاخیف ئی واته داره. باقی وی مامۆسته پین زمانی عبری بوو.

ئهو دچوو دبستانا سه ره تا یا عبری و د پهی ره یا ناماده یی گیمنا سوم Gymnasium ئا رۆمانی. د سالو ۱۹۳۸ ان ده به که لۆریا وه رگرت. د وئی سالی ده ئی، ده ست ب خوه ندنا نۆژداری/مدسن کر، لی پهی سالی فه گه ریا Czernowitz / چیرنوفتس ژ بو رۆمانستک بخوینه. سالو ۱۹۴۰ ی باکورئ هه ریمما بوکۆونا bukowina و ل چیرنوفتس ژ هیللا هیزین سو فیه تا به ری فه هاته دهسته سه رکر، جهلان ئی دکاریوو خوه ندنا خوه به رده وام بکه. لی سالو ۱۹۴۱ ئی ده ما هیزین رومانیا و ئەلمانیا گرتنه سه ر چیرنوفتس و دهسته سه ر کرن، جهوو ئیخست ghetto، خانین کاری ب کۆته کی، شوئا، ژ ناف وان بافی و دینیا جهلان ئی، د سالو ۱۹۴۲ ان ده و ئهو ژ وارین وان ده ربه ده ر کرن. باقی وی د وئی خانئ ده ب سه ده ما کاری زیده، برچیوون و ئیدی typhus مر و دیا وی ب گوله یه کئ، ژ بهر نه ما ب کیری کار هات، ب سه ده ما نه خوه شی و بیه یزیئ.

ژ سالو ۱۹۴۲-۱۹۴۳ ان ئهو ب خوه ل گه له ک خانه یین کاری ب کۆته کی گه رانندن و کاری زۆر و کۆته کی پی دکرن. د پهی رزگار بوونا وان ژ هیللا هیزین سو فیه تی فه، جهلان د چله یی پیشی ده ۱۹۴۳ ان فه گه ریا چه رنوفتس و جاره که دن ده ست ب خوه ندنا زاینه گه ی کر.

”ده ما ژ وان خانه یان ئین کاری ب کۆته کی ب وان دکرن ده رکه ت، ئی پرسین ته ساله و نیقی چ دکر؟ فیری چ بووی، به رسقا وی په یقه ک بوو: کۆلانئ، واته فیری کۆلانا ئه ردئ بووم بو ریان چی بکن.“ (۳)

د ناقبه را ۱۹۴۵ و ۱۹۴۷ ان ده کاره ک ل بوخاره ست وه ک مامۆسته و وه رگه رقان بو خوه دیت و کار کر. د سالو ۱۹۴۷ ان ده د سه ر هونگاریا ره ره قیا بو نه مسایئ، نیزیکی ساله کئ ل ور ما. ل ور وی ئنگه بو رگ باخمان ingeborg bachman و چهند هونه رمه ندین سوریا لیست ناس کرن. ل ور وی و ئنگه بو رگ باخمان جارا پیشی هه ف دیتن و ژ هه ف چه زکرن. (۳) و د سالو ۱۹۴۸ ان ده به ری خوه دا پاریس.

د سالو ۱۹۵۱ ئی ده هه فزینا خوه یا ب نافئ خانم گسیله ده له سترانگه ناس کر و پهی ساله کئ پی ره هه فسهری کر. د سالو

تشتین من و پاول
جهلان ب هه ف
فه گرئ ددن
ئه فن: په نابهری،
بیجهبوون، ئیش،
زولم و قکرکن ل
به رامبه ری مله تی
مه و گه له ک
تشتین ددن.

۱۹۵۵ ان ده بوو هه فوه لاتیه کی فه ره نسا. کورئ وی ئه ریک د سالو ۱۹۵۵ ان ده ژ دایک بوو، لی به ریا وی زارۆکه که وان ئی دن هه بوو و د سالو ۱۹۵۳ ان ده د پهی ژدایکبوونئ ره مر. د نیسانا سالو ۱۹۶۷ ئی ده وی و هه فسه را خوه هه ف به ردان.

د شه قئا ۱۹، ل سه ر ۲۰. نیسانئ ۱۹۷۰ ی خوه ژ سه ر په رکئ ناقیتته ناف چه می سه نه ئی پاریسئ خوه ناقیت و داوی ل ژینا خوه ئانی. (۴)

چما من ئه ف هه لبه ستا پاول جهلان ب خوه هلبژارت؟
من ئه ف هه لبه ست جارا په که مین د سالو ۲۰۰۴ ان ده وه رگه راند. ئیدی د سالی پهی ره من گه له ک جارین دن وه رگه راندن. د شه فه که هه لبه ستخوه ندنئ ده، من هه لبه ستین خوه ب ئەلمانی ژ پشکداران ره دخوه ندن، ژنه کئ ژ من پرسئ:

چما تو مینا پاول جهلان ئیشان دنقیسینی، به رسقا من ئی ئه ف بوو: تشتین من و پاول جهلان ب هه ف فه گرئ ددن ئه فن: په نابهری، بیجهبوون، ئیش، زولم و قکرکن ل به رامبه ری مله تی مه و گه له ک تشتین ددن. فی پرسئ ئه ز بیه تر ب پاول جهلان فه گریدام، پشتی لیپرسینه که به رده وام، من دیت و خوه ند، کۆ ئه ف هه لبه ست یا هه ری بناقه نگه، یا هه ری ئیشداره و یا هه ری باندۆره، د ده ما خوه ده و تا نها بوو به لگه یه ک ل سه ر وئ زولم و قکرکن ل سه ر جهوو یین ئه ورۆپا بووی، لی ب شیوه یی هه لبه ستئ.

ب کورتی:

۱. ره وشا هو لۆکۆست (شوئا ه) دیار دکه.
۲. پر ره خنه و لی کۆلین ل سه ر هاته کرن و نقیسین.
۳. من ئی خوه ست ئه ز بکه قم جیهانا هه لبه ستین وی.
۴. پر ئیشان دبێژه.
۵. ئیشین پۆل جهلان ده رده ر نیزیکی ئیشین مه کوردانن.

ل دۆر هه لبه ستا: فوگا مرئ پاول جهلان ئه ف هه لبه ست ل دژی ژیری بوونئ یه، له ورا ب ده ما نها هاتیبه نقیسین.

ئه ف هه لبه ست هه لبه ستا سه دسالو ۲۰ انه و تو هه لبه ست وه که فی نه که تیبه بهر گۆفتووگۆیی. تا سالو ۲۰۲۰ ئی، ۱۸ وه رگه رین فی هه لبه ست د ئینگلیزی ده هه نه و هه مه ن هه مه ن ب هه می بو هه می زمانین هه یی هاتیبه وه رگه راندن. پۆل جهلان ب خوه ئی نه نقیسیه که نگی

ئه ف هه لبه ست
هه لبه ستا
سه دسالو ۲۰ انه
و تو هه لبه ست
وه که فی
نه که تیبه بهر
گۆفتووگۆیی

وهرگهرين قى
ههلبهستى ب
زمانى ئنگليزى تا
سالا ۲۰۲۰، ۱۸
جارن

جوړ و زولمى (فوگارە fugare) دد. فوگه يه ك ژ فورمىن ئالوز ئين پولىفونى (پردهنگى) ئى نورمال كۆنترادهنگه ك ژى ل په تى.

فوگه فورمهكى موزيكي يه ههر دهنگه ك سهربخوه يه و ژ ئى دن جودا يه، د ئهينى ده مى ده دكارن ريتم و توتين جودا بدن.

هؤستايى فوگا يى ههرى بناقووبانگ سان سه باستان باخ/ San Sebastian Bach. كود (* ۲۱. ئادارى ۱۶۸۵ Eisenach, Sachsen-Eisenach / ئاييژنھاخ ژ دايك بوويه؛ و د ۲۸. تهموزا سالا ۱۷۵۰ ى ده، ل لاييپزيگى چاقتى وي هاتنه سهر ههف و ژ قى دونيايى وه كه لاش باركريه. (۷)

تابيه تمه ندى فوگا:

۱. پردهنگن و ههر دهنگه ك سهربخوه بوونا خوه دپاريژه تا داويا فوگايى.

۲. ب دهنگه كى و بابه تا يه كه مين دهست پى دكه. دهنگى يه كه م بنگه هينه و د په ي ره دهنگه كى دن تى، ئه و ژى بابه ته كه وي هه يه. دبه بابه تا دهنگى دوان وه كه بابه تا دهنگى يه كه مين به، هنگا ژى ره دپيژن: فوگا هيسان، ب. لى دكاره بابه ته كه دژبه رى يا يه كه م هلبژيره، كؤنتر بابه ت، ئيدى ئه و ژ فوگى ره دپيژن دؤپهل فوگا/ جوت فوگا، لى دكاره دهنگه كى دن ب بابه ته كه دن ره وه ره، ئه و ههرسى دهنگ ب ههرسى بابه تان ره. ئه و دؤپهل-فوگا يه ج. دكاره بيته تر به، ژيره دپيژن فوگا گريكى ئان ژى يا ئاسى و ئالوز

۲. ههركباره، ژ سهرى تا ب داوى

۳. دوباره كرن تى ده هه يه و ژ خوه ب دوباره كرنان كارتيكرن و باندؤرا خوه دكه.

۴. تابيه تمه ندى فوگه د كورال و كاريى ئوركينستراي ره ژى ديار دبن.

۵. ئاكورد د فوگايى ده تونه نه. (۸)

دهستپيك، (li vir Tenor)، ئه و بابه تا فوگه تينه و فدهگه رينه ئاوايى تون ئين بنگه هين (تونكا). دوخ= ريقه بر

و ل كوو ئهف ههلبهست هاتييه نفيسين، لى ل گوړ شوپاندنا من و گه له ك ليكؤلينه ران مينا توماس سپار Thomas Sparr، بؤتيگه ر Böttiger، رچته ر Richter و هه مى ئين

پسپورن و ل دؤر فوگا مرنى Todesfuge يا جهلان نفيسينه و ليكؤلين كرنه، ته خمين دكن، كو سالا ۱۹۴۴ ان ل چيرونؤفتس دهست پيكره و ۱۹۴۵ ى ل بوخارست ب داوى ئانيه. لى تشتا ديار، كو جارا يه كه م د سالا ۱۹۴۷ ان ده ئهف ههلبهست ب زمانى رومانى د بن نافتى "Tangoul Mortii / مرنا تانگو" به لاف بوو.

د په ي ره جهلان سهرناف گوهرت و كره توده سفوگه = فوگا مرنى.

پول جهلان ديژه: "من جاره كى گوتاره ك ل دؤر جهوويان خوه ند، ل هجركا سؤتاندنى Getto كؤمه كه موزيكي ب زور دامه زراندن و د وان گرتى/ ئاسيگه هان ده ئه و مه جيوور دكرن موزيكا گوڤه ندى بليزن".

نؤريژينالا ههلبهستى ب ئهلمانى د سالا ۱۹۴۸ ان ده د به ره هه فوگا جهلان ئا يه كه م ده، يا ب نافتى

"Sand aus den Urnen = قووما ژ ئارينكى" به لاف بوو، لى ژ بهر پر شاشيىن چاپى به لافكرنا وى ل پرتووكخانه يان راوه ستاند و كشان.

ههلبهست د سالا ۱۹۵۲ ان ده پر بناقووده نك بوو و د پرتووكا جهلان ئا ب نافتى "Mohn und Gedächtnis = خشخاش و بيردانك" ده هاته وه شاندى.

"پاول جهلان بوو يه ك ژ وان ههلبهستفانين زمانى ئهلمانى يى گرنك د په ي جهنگا جيھانى دويه م ره. (۹) وهرگهرين قى ههلبهستى ب زمانى ئنگليزى تا سالا ۲۰۲۰، ۱۸ جارن." (۱۰)

سهرناف: Todesfuge

فوگا مرنى رهف/ دهرزا مرنى

نافتى ههلبهستى: توده ستانگو بوو/ مرنا تانگو

ئهف تى وى واته يى، كو سهرناف ژ دو په يقان، لى دو پاش-واته يين جودا هه نه. مرن و موزيكي.

واته يا سهرتيف/ گوهررينا سهرتيف:

واته يا فوگه Fuge : فوگه فورمه كى موزيكي يه، د ده ما باروك (۱۶۰۰ - ۱۷۵۰) هاته ئافراندى.

په يقا 'فوگه' ژ لاتينى تى و واته يا دهر به دهرى/ رهف ژ بهر

پاول جهلان ب
ته قايى خال،
بينه نوک و تو
نشانين دن ب
كار نه ئانين. ئهف
بوو سه ده م كو
كاره كتها ره يبه ر
هيزه كه بيدايى
وه ر بگره

دهنگی مژاری ب تهفایی دهردهکهفه، دهنگی دویان تهفی بابهت دبه (ئهف فوگه یی کهفه). فی جاری دهنگی بابهت سهردهسته "Comes" = Dominante دگه

Comes

فورما ههلبهستی:

- پاول جهلان ب تهفایی خال، بیهنوک و تو نشانین دن ب کار نهئانین. ئهف بوو سهدم کو کارهکنهرا ههیهه هیزهکه بیداوی وهبرگه.
- پیکنائینا ۴ جارن شیرئ رهش.
- جارهکی ب کار ئانین ئهم وی فهدهخوون و وان ۳ جارین دن ئهم ته فهدهخوون.
- ۴ جارن دوبارهکرنا هوستاین مهزن ژ ئهلمانیا.
- د ههلبهستا ئهلمانی ده، جارهکی تهئی ریزبهند و تهراروو ب کار ئانیه. ئهف تی وی واتهیی، کو ئهف ریزبهند و تهراروو پووچه و بی نرخه مینا کوشتنی ل دهف هوستاین مرنئ.
- پاول جهلان دو شیوه ئهلمهنت د فی ههلبهستی ده ب کار تین.
۱- بیتهر ژ خیزهکی گهلهک جارن تینه دوبارهکرن.
۲- گهلهک تشتین دژبهرا/ کونتراست (میناک).
ئاسیمان/ئهرده، رهش و شیر، رهنگی زیرین و رهنگی شهواتی)
- خیز نه وهکه ههف دریزن و دم ههمه بییی کو وان ل دووف ههف ریز بکه، ئان مهبهست ژ وی ریزکرنا وی ههبه ئانیه. مهبهست ئهوه، کو ههرموئیی بشکینه.

فوگه:

۱. ئهف پهیف ژ لاتینی هاتیه و ب واتهیا دهردهری/ دهرخستنا ب کوتهکی/ رهف تی/دهرز.
۲. بهئی د ناقههرا ژیان و مرنئ ده.
۳. شیویهکی گرنگ و بهربهندکری یه بهرؤفاژی دهستینشانکریه که ئهسههی. واته د وارئ مووزیکئی ده، دهما کورال ههبه. د مووزیکئی ده ژی فوگه خوه ژ دهنگهکی چهمی دهنگهکی دن دکه و ههر فوگهکه نه وهکه یا بهری خوه یه.
پرهنسیهکی تایهت یی مووزیکئی یه پردهنگی یه، بابهت ب دهنگین جیاواز دوباره دبه. فوگا د دهستیپکا پارچی مووزیکئی ده: مژار د دهمین جودا ده ب دهنگین جهیرهنگ تینه دوباره کرن، ههر یهک د قادین جودا ده.^(۹)

شیر ئی رهش:

ههر د دهستیپکا ههلبهستی ده، ب په یفا شیرئ رهش دهست پیکریه.
ئهم دزانن شیر خوارنا مروفی یا دهستیپکی و یهکهمه. شیرئ پیسیرا دایکی یه. ب وی شیرئ مروف بهیز دبه و مهزن دبه، شیر سپی یه، لی دهما کو رهنگی رهش تیکه ل بوو و ههر مهجبوور دبن فهخوون، تی واتهیا ئشکهنجی، واتهیی بهرب مرنئ قه دبه.
چو لیکنانهک (سینتاکس) وهک فی لیکنانئ د ههمی ئهدهبیاتا جیهانی ده، نهبوویه جهئ گوفتووگو و گهنگهشیئ، لهورا ژی، پاول جهلان ب فی ههلبهستا خوه بنافودهنگ بوو و بوو یهک ژ باشترین ههلبهستفانین سهدهسالا بیستان. ل فر دخوازم ب بیر بینم، کو ئهف لیکنانا شیرئ رهش دو ههلبهستفانین ژ نهینی دهفهرا پاول جهلان لی ژ دایک بوویه و ئهو ژی بوونه، ئهف بکار ئانینه، ئهو ژی ۱. رۆزی ئاوسلیندنه Rozê Ausländer. ۲. ئهمانوهل وایسگلاس/ Imanuel Weissglass. ژ خوه ئهوه ههفهیههیری یا د ناقههرا فی ههلبهستا پاول جهلان و ههلبهستا ئهو یا ئو. ده پره و ژ هیلا رهخنهگران قه هاتیه رهخنهکرن. هنهکان دیتنه، کو ئهوه رهنکهک ژ مافخوارنی یه، لی هنهکه دن گوئی، راسته ئهف ههفهیههیری/ Intertextuality ههیه، لی ههیههیر/ Text یی پاول جهلان بهرهف قهراخهکی دن قه چووویه.
رهخنهگرین جیهانی تهفلیههف کر. شیرئ رهش یی ” واتهیا سینتاکسی، د دودهن ده (فهرههنگ)، وهها هاتیه: زمانئ دهربرینی

چو لیکنانهک (سینتاکس) وهک فی لیکنانئ د ههمی ئهدهبیاتا جیهانی ده، نهبوویه جهئ گوفتووگو و گهنگهشیئ، لهورا ژی، پاول جهلان ب فی ههلبهستا خوه بنافودهنگ بوو و بوو یهک ژ باشترین ههلبهستفانین سهدهسالا بیستان

هن کۆد و نشانین د ههلبهستی ده

۱. فوگه
۲. شیرئ (رهش)
۳. میرهک ژ خینی یه
۳. مارگاریتی (گوته/FAUST)
۴. سولامیت (نافی جهوویا/نافی کوفارهکی)
- سهدهسالا ۱۹)
۵. مار
۶. هوستاین مرنئ.
۷. دیلان
۸. گور
۹. قورشین
۱۰. کووچک

**مار د ھەلبەستى
دە، نىشان
لەشكەرېن
ھتلەرە س س،
كول دەردۆرا
ھېورخانې
دگەريان و
كەسېن بېگونەھ
دكوشتن**

ئەز ۋەك خوەدئ ئەزدایى مە.
۳:۱۱ كى گۆتە تە، خوە رويس بکە و ژ
وئ دارا من ل تە قەدەغە كرى مە پوہ بخوی؟
۳:۱۲ ئادام بەرسف دا، ئەو ژنا تە بو من
دانىبوو، ژ دارئ دا من و من خوار.
۳:۱۳ خوەدئ بانگ كر ژئئ: تە چ كر؟
ژئئ گۆت: مار ئەز خاپاندم و من خوار.
۳:۱۴ خوەدئ گۆتە ماری: ژ بەر تە ئەف
كار كر، تو دئ ژيانا خوە ھەمى، ل سەر زكئ خوە ب
رئ قە بچى و خوارنا تە دئ ئاخ بە.^(۱۰)

د دېرۆكا جھووياتى دە ژى، ژ بلى كو مار خاپىنۆكە،
بەلئ كەرە ژى، داكو پەيفىن خوەدئ ئەكەفن گوھئ وى
ژەھرا وى ۋەك يا ماری بە، ۋەك ژەھرا كەرەكۆر، كو
گوھىن وى گرتى.^(۱۱)
مار د ھەلبەستى دە، نىشان لەشكەرېن ھتلەرە س
س، كول دەردۆرا ھېورخانې دگەريان و كەسېن بېگونەھ
دكوشتن.^(۱۲)

مارگارېتە:

دەما ل فر مارگارېتە ئىنا، ئەو بەرامبەر Gretchen
a FAUST ئا گۆتە كر. ۋەك كو گۆتە، گرەتچەن ئا خوە
دەبرىنا شېوہەك ژ شېوہەيىن كەمالئ ئىنا، بەلئ د
ئەينى دەمئ دە، ۋەكە تاوانبارەكئ ئەو ل قەلەم دا.
دەمئ ب پۆر و پرچا زەر و چافىن شىن يىن
مارگارېتە دېژە، ئەو دخوازە ئىدۆلۆژيا نازيان ديار بکە.
رۆلا مارگارېتئ د ھەلبەستى دە فەكرى بە. ئەرى ژ
ھىلەكئ قە نىشان نژادپەرەستى بە، لئ ژ ھىلا دن قە
يەكە پاسىقە، نىزىكى رۆلا قوربانىەكئ ديار دىبە.

سولامىت:

ئەف ناف، سولامىت Sulamith ئان ژى شولامىت،
نافەكى جھوويانە، رۆلا ژنا دلۆقان و ئەفنىدار، لئ رۆلا
يەكە قوربان و كىمىنخ ژى ديار دىبە و ۋەردگرە. پاول
جەلان قى نافی بەرامبەر نافی وئ ژنا ئەلمان مارگارېتئ
تىنئ، ئەو يا يئ ئەفسەرئ ژئ رە نامە دنقىسە، ئان ژى
بەلكى ھەلبەستان.

ھۆستايى مرئى:

ئەو سەمبۆلا تادئ و زولم و ستەمكارىن يە، لئ
جارنان دكارە رۆمانسى ژى بە. دەما دىبە شەف رادھىژە
پىنوسسى و ژ بو پۆرزەرا خوە نامەيىن ئەفنىن دنقىسە.
”ھۆستايى كەفن/مرئى“ يئ سەبستيان باخ ل فر بكار
تىنە، ژ بەر ل بەر وئ سەمفونىا وى جھوو دەھاتن
ئشكەنجە كرن و كوشتن.

يئ ھەلبەستفان پاول جەلان (۱۹۲۰-۱۹۷۰) ب
جھانا خوە يا تايەت ژ وئنە، رەنگ، مۆتىف
و سەمبۆلان (كو ژ سەمبۆلزمئ و سورىاليزمئ
دەھركە) نە ب ھىسانى تىنە تىگەھىشتن.

**شىرى رەش يئ ئەم وى زوو قەدخۆن، ئىفاران
قەدخۆن**

**ئەم نىفرۆيان، سېئەيدەيان تە قەدخۆن و ب
شەقان**

ئەف ھەردو مالک، بەحسئ وئ ستەمكارىا
نەمرۆفانە، شېوہەيى كوشتنا بېھەمپا يا جھوويان، د دەما
نازىا دە، ل ئەلمانىا يە، ديار دكە و دەردبەرە. بېگومان
ئەفە دەئەينى دەمئ دە گانزەك و گلەھە.
ئەف وئەينى پەرەدۆكسانە، يئ جودا و دەستپىكئ
دە، خوئنەر ل ناف ھەفە دخە و وى ل بەر كارەك و
ئەرکەكى زۆر قورس دادنە.
خوئنەر دكە مينا فالقەكەرەكى فنجانان.

مار:

سەمبۆلئ دن يئ ب كار ئانىە، ئەو ژى مارە. مار ل
نك ھەر ملەتەكى و دەفسانەيىن ملەتان دە، واتەيىن
جوداجودا ددن.
ئەفە ژى ۋەھا دكە، كو خوەندىن جودا و شۆفەيىن
جودا ژ ھەلبەستئ رە پەيدا بىن. ئەف سەمبۆل د ئۆلىن
كەفن دە زۆرن.
ل نك ئىزدىان، مار دەرگەھئ لالشا نوورانى
دپارىژە. د ھىشمەندىا خرستىانان دە، دەستھلاتدارىا بترس
و خەراب نىشان دە،

ژ خوە كو د ئۆلا خرستىان و مسلمانان دە، مار
ھىشتىە ئادەم و ھەوا گونەھى بكن و خوەدئ وان ژ
بوھوشتئ بقەورىنە:

۳:۱ مار، ھەيوانى ھەرى زىرەكە، يئ كو خوەدان
ئەو دايى. مار ژ ئەقا پرسى: راستى خوەدئ گۆتە:
چىتابە ھوون ژ قئ دارئ بخۆن؟

۳:۲ ژئئ گۆتە ماری: ژ مەيوەيى قى دارى نابە ئەم
بخۆن:

۳:۳ ب تئئ ژ مەيوەيى قئ دارئ، يا د نىقا بەخچەيى
دە، خوەدئ گۆت: نابە ھوون بخۆن و ئەگەر ھوون
بخۆن ھوون دئ ېرن.

۳:۴ مار گۆتە ژئئ: نا، ھوون نامرن.

۳:۵ خوەدئ ب ئادەم رە ئاخفت و پرسى: كا تو؟

۳:۱۰ من ل ناف بەخچە پىژنا تە نەكر؛ ما من
نەگۆتە ۋە ژ قئ دارئ نەخۆن؟ من خوە فەشارت ژ بەر

میلیونان جهووینن ئه ورؤپی، کؤ یه کهم جار د فئی نفیسئی ده فؤرما ههلبهستی گرت. ”تشتا تایهت ئا فئی ههلبهستی ئه وه کؤ ب شیوهی دهما نها هاتیه نفیساندن و دیمه نین خوه دهرده هؤلی. د ناف فئی ده ئه ف ”شیری رهش ئی بهروهخت“ زی هه یه. ههتا یا گهش، یا هه ری گهش - شیر - رهش و تار ی دبه.“ - Thomas Sparr, “Todesfuge - Biographie eines Gedichts”, DVA لئی به لئ ل گهلهک جهان ئه ف ههلبهست راستی نه رازیبونان و ره خنه یان بوو و هات. د دهستییکا سالا ۱۹۴۵ان ده، سوو جدار کرن کؤ به دهویا وی یا زمانی پر مه زنه. د دهستییکا سالا ۱۹۵۰ی ده جهلان ژ بهر ئاوی ئی ئاخفتا خوه یا تایهت، ل بهر کؤما ۴۷ان د دهما خوه دنا وی ده پی دکه نیان.

تؤماس سپار Thomas Sparr دیار دکه کؤ ئه ف ههلبهست مینا شاهدا ئه ده بی یا زما ناسیونال- سو سیالیستان ژ ئه نجاما به رده و امیا هه بوونا هزارا نازیان زور که سان های ی ژئ تونه بوون. ”ههلبهست رهنگه کی نوو وه رگرت، ژ بهر ئیدی نه ما پیدقی ب نفیسین هه بوو. ته کنیکا فوگئی هیلا شروفه کرن ژ یه کینه یی هه یبهر دهست پی بکه، پی ب وی شیوهی دکاره شوپا فه ده نگا نشان و ئانتینیشانی خوه ئین مینا هه ف و دژی هه ف بهیله. ”پیدقیه مه تنه ههلبهستی ب ته فاهی وه کی ده نگن ئیشکیشانئ وه ره تیگه هشتن، کؤ سوو جدارئ کوشتن وه کی ”هؤستابه کی ژ ئالمانیائی“ رادگهینه. ژخوه د ریژین یه کهم ده دیار دبه.

ئه ف هه یبهر ری دده، کؤ چارچو فیه ک ماکرو (ته فاهی) یا کاراکته را که سایه تیا ئه لمان کؤ خوه د سهر هه ر که سه کی ره دینه، هه ر وه ها تایه ته مندی پی مپران ئین سادیسیست- شه پتان نشان دده. ئه ف ”جوانیا رومانیک و میرو کوژ ده پروتوتیپا ساده یا کوژر، هؤستای مرنئ یا دؤچلاند Deutschland“ به وینه. زمانئ کؤ ئه ف ههلبهستفان پی دئاخفه، دهنگه تشتین بهرناس. ئه و دجه ناف تشته کی نوو.

ئه و شاشتیگه هشتن دهرده هؤلی و هه ول دده کؤ ئالیکاریا که سین تینا گهن بکه. ئه ف زمان راستیه که نوو دئا فرینه. گهر مرو ف تایه ته مندی که ئانتی- ره ئالیست، «تیربوونا زمانی و ئیسکه له تکران»

د ههلبهستی
ده دو جارن
په یفا چاف تینه،
جاره کی ب پرانی
و گهلهک هژمار
و جاره کی ب
یه کهژمار و وی
جارا ب یه کهژمار،
به حسئی چه کی
دکه، دهما
چافه کی خوه
دگره و چافه کی
فه دکه بو ئانینا
نیشانی و کوشتنا
مرو فین جهوو.

ههلبهست
رهنگه کی نوو
وه رگرت، ژ
بهر ئیدی نه ما
پیدقی ب
نفیسین هه بوو.
ته کنیکا فوگئی
هیلا شروفه کرن
ژ یه کینه یی
هه یبهر دهست
پی بکه، پی ب
وی شیوهی
دکاره شوپا
فه ده نگا نشان و
ئانتینیشانی خوه
ئین مینا هه ف و
دژی هه ف بهیله

بوونه هؤونه و وه ک په یقین پئشینان: Der Tod
ist ein Meister aus Deutschland = مرن
هؤستابه که ژ دؤچلاند

گور:

ژ بهر پر جهوو هه نه یین د مرن گه ه، هیورخانه و شه واتگه هی نازیان ده، هه نه کان ژ وان بنناخ دکن و ئین دن دسو تین و هه نه کا ب گازی دکوژن. له ورا به حسئی کولاندنا گوران ل سهر ئه ووران و ل ئاسیمانان د ههلبهستی ده تی کرن. ئه م دزانن، کؤ د ئولا مووسه ویان/ جهوو یان ده، پر گرنگه کؤ مرو ف د بن خاکی ده وه ره فه شارتن. ژ خوه د ته وراتئ ده هاتیه، کؤ ”هون ژ ناخی نه و هون دئ هه رن بن ناخی“، هه ر وسا د قورانئ ده زی. چیرؤکا ئیراهیم خه لیل، دهما ژنا وی سارا دمره دجه هیروئی و جهه ک تیرا گورئ بو بنناخسپارتنا ژنا خوه دکره. وه ک ئه م دزانن، ئه ف ب ته نی ملکئ حسره تی ئیراهیم خه لیل هه بوو و فئی جارئ ته نی ئه و ئه رد بو فه شارتن ژنا خوه ب کار ئانی. له ورا سو تاندنا لاشئ جهوو یان ژئ رهنگه ک ژ رهنگئ نرخبچوو ککرنا وان و بچوو ککرنا وانه، د دهما نازیان ده. (۱۳)

قورشین:

د ههلبهستی ده دو جارن په یفا چاف تینه، جاره کی ب پرانی و گهلهک هژمار و جاره کی ب یه کهژمار و وی جارا ب یه کهژمار، به حسئی چه کی دکه، دهما چافه کی خوه دگره و چافه کی فه دکه بو ئانینا نیشانی و کوشتنا مرو فین جهوو.

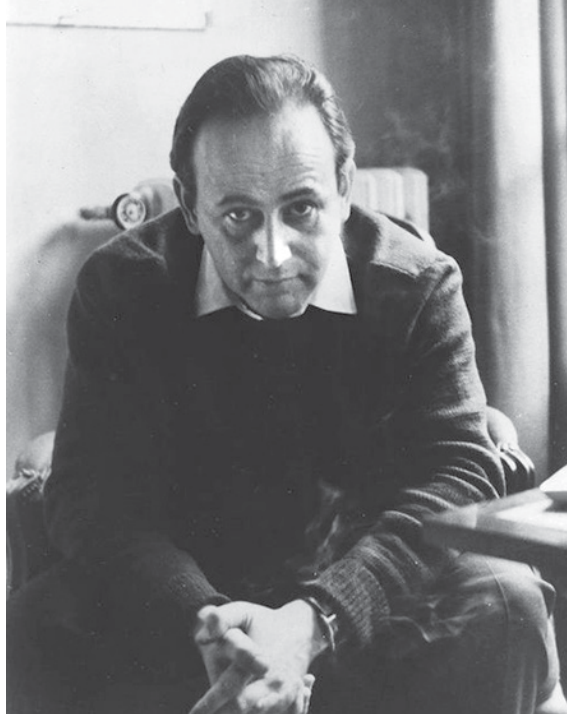
کووچک:

ئه ف ژ بو بچوو ککرنا وان جهوو یین د وان شه واتگه هان ده نه. ب تایه تی دهما هؤستای مرنئ، بانگ ل کووچکئ خوه دکه و پی ره ل جهوو یان دکه.

زمانئ ههلبهستی:

د سالا ۱۹۵۱ان ده ئادورنو ته زا خوه یا یا دانووسته نندن ل سهر چی بوو وه ها فؤرموله کر: ”نفیساندنا ههلبهسته کی پشتی وی کؤمکوژیی کاره کی هؤفانه یه.

ههلبهست ئا پاول جهلان یا ب نافئ ”فووگا مرنئ“ سه ریپهاتیا سه ده ساله کی ب کورتی دهر دبره: ئه زمونا چه وساندنا ب

هۆستایین ئەلمانی د مرئى دە.

د ههلبهسته که ههلبهستقانی جهوو یی ئەلمان ئەمانوهل وهیسگلاس ده Immanuel Weissglas ، د سالا ۱۹۴۴ان ده هاتبوو.

مارگارێته و سولامیت، کۆ دو بهرههه مین مهزن یین ئەدهبیاتا ئالمانی و جهوویمان، فاوست و سترانا سترانان، نیشان ددن، بابه تین قی ههلبهستت نه. لی پاول جهلان ئەو ههردو وسا جوان تهقیههف کرنه و ل گۆرا دهما ئەمهیره تۆریا سیه مین دیار کریه. سولامیت ب ”پۆری گهفهر“ نهال بهر گهفا مرئى یه و دل ژ بو پۆرزهراب نافى ماگاره تى دفرن.

”برین ئین پاول جهلان د ناف ههلبهستین وی ده، خاله که سهرکه یه، لی تشتا سهیر، کۆ پشتی مرنا وی ب گهلهک سالان ژ نوو فه ۱ لیکۆلین ل سهه مۆتیقین قی خه مگینی ل دار دکه فه. بیگومان پرسا سههرکه کۆ تی هزرا مرۆف ئەف برین به حسا چ دکن. په یقه که دن ژى ههیه: چما من بریار ستهند، کۆ ئەز ل دۆر تیرما «قوربانى» گرانیی دهینم؟ بیگومان کارهک هه بوویه، کو بوویه سهدهم ئەف برین و خه مگینی دیار ببه. ژ خوه ئەف کیشهیا تهرمى ب خوه یه.»^(۱۴)

زمانی وهکی تاییه مه ندیین ههلبهستا نووژهن و نووخواز تی بگهه، وی ده مئ ههلبهستین پاول جهلان بیگومان گوهرتین مهزن و توند د قی واری ده کرن، کۆ د شهرت و مه رجین پشتی شهر ده هاتنه نووکرن و نوونافاکرن. لی ئەف نایى وی واته یی کۆ جهلان ئانتی-ریالیزمی یه و نایى وی واته یی کۆ ههلبهست ژ راستیا دیرۆکی و بیوگرافیک قوت بوویه.

1. Dikwîtêne=difikêne

2. Tomas Sparr: Todesfuge. Biographie eines Gedichtes/بیوگرافیا/بیلۆگرافیا

ههلبهسته کن

3. (Ingeborg Baxman. Pevguherina nameyan bi Paul Celan re)

4. https://www.amazon.de/Paul-Celan-1920-1970-j%C3%BCdischer-Biographie/dp/3412519553/ref=asc_df_3412519553/?tag=googshopde-21&linkCode=df0&hvadid=447428429919&hvpos=&hvnetw=g&hvrnd=10645404567045678189&hvpone=&hvptwo=&hvmnt=&hvddev=c&hvdvcmdl=&hvllocint=&hvllocphy=9060689&hvtargid=pla-930856331013&pvc=1&th=1&pvc=1

5. Emmerich, R.95. 1954, Merkur H.8

6. Thomas Sparr, Todesfuge - Biographie eines Gedichts. Zum Celan-Jahr 2020, DVA

7. Johann San Sebastian Bach Paperback – 1 Oct. 2005, by Christoph Wolff (niviskar), Bettina Obrecht (wegér)

8. Fuge XVI, g-moll, BWV 885 ji „Piyano, Bd.II“ von J. S. Bach (1685 - 1750) Fuge 4 deng in.

9. <https://www.theorie-musik.de/sonstiges/musikformen/die-fuge/>

10. (1 Mosa 3,1-14)

11. (Mizamir 58,3)

12. Ingrid Olbricht, Das Symbol der Schlange. https://www.arbeitskreis-frauengesundheits.de/wp-content/uploads/2015/07/Symbol_der_Schlange.pdf

13. https://www.rbb-online.de/schulstunde-tod/unterrichtsmaterial/der_tod/bestattungsriten_in_file.html/Die_letzte_Reise_Mach_dich_schlau_Bestattungsriten_in_den_Weltreligionen.

14. Dr. Ralf Willms. Nameya Dr ya Felsefê (Dr. phil.) li Fakulta Kultûr- û Zanista civaknasiyê ya Zanîngeha Hagen. Çavdêrê nameyê: Prof. Dr. Ulrich Schödlbauer

داوی:

وهک کۆ ئەف ههلبهستا پاول جهلان یا ب نافى تۆده سفوگه = فوگا مرئى هاتیه رافه کرن، هین تو ههلبهست ب قی پرپوونى نه هاتیه رافه کرن. هه می ژى دخوازن بزانب، کا مه بهستا پاول جهلان د قی ههلبهستت ده چ بوو؟

ئایا وه که به لگه یهک ژ بهر کۆ وی سمبولین جهیرهنگ و ب تایه تی ژ چاندا جهوویمان بکار ئانینه. ئەگه مرۆف ئاسۆیین پاول جهلان ناس نه که نکاره بگهه مه بهستا وی.

زمانی ههلبهستقان، زمانی وی یه، لی تشتا وی کافى دبیژه، بیهتره، ژ تشتا بزانه.

ئهو شروقه یین ل دۆر ههلبهستا پاول جهلان هاتن، ئەو ب خوه ژى ماتمایی کر و بو وی ژى تشته کی نوو بوو، کۆ ههلبهستهک دکاره وسا خوه ندیین جودا ل خوه بحقینه.

ئەف په یقا ”شیری رهش“، د ههلبهسته که رۆسه ئاوسلاندهر Rose Ausländer ، ههلبهستقانا ئەلمان یا ب رهگهز جهوو، د سالا ۱۹۳۹ان ده هاتبوو. و ههک سمبولین دن مینا ”کۆلانا گۆری، مار،